

Obohacování slovní zásoby

Slovní zásoba

CO TO VLASTNĚ JE ???

- soubor všech slov a slovních spojení, která se vyskytují v jednom jazyce nebo která v daném jazyce zná jeden konkrétní jedinec (individuální slovní zásoba).

KOLIK SLOV AKTIVNĚ ČLOVĚK POUŽÍVÁ?

- dospělý člověk asi 3000 – 10 000 slov
- Pasivní slovní zásoba je obvykle 3–6x vyšší, pasivní slovník středoškolsky vzdělaného uživatele češtiny zahrnuje asi 50 000 slov.

Slovní zásoba a způsoby jejího obohacování

- Rozvoj slovní zásoby - rozvoj společnosti, kultury, vědy a techniky.

- stále se vyvíjí

- vznik nových slov
- jiná zastarávají a mizí
- některá slova mění svůj význam (př. vůz – dříve jen kočár, dnes i auto).

Způsoby obohacování slovní zásoby

- 1. Tvoření nových slov:**
  - odvozování**
  - skládání**
  - zkracování**
- 2. Přejímání slov z jiných jazyků**
- 3. Spojování slov do sousloví**
- 4. Přenesení významu**

1) Tvoření nových slov

a) ODVOZOVÁNÍM – slova odvozená

ke kořeni slova připojujeme slovotvorné části (morfémy):

- přípony
- předpony
- předpony i přípony
- někdy koncovkami

předpony	<u>KOŘEN</u>	přípony, koncovky
----------	--------------	----------------------

př. nad-

plán

vrt

ačka

nad

les

ní

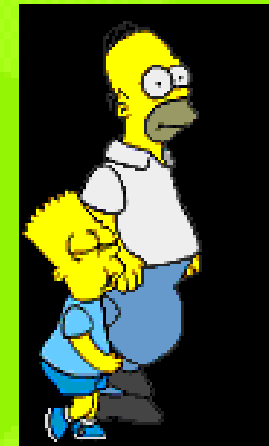

- Kořen – část slova, která je u skupiny slov významem příbuzných stejná (**lov, les**).
- Předpona – část slova, která je připojena před kořenem a obměňuje jeho význam (**u-lov-it, pra-les**)
- Přípona – část slova, která je připojena za kořenem a obměňuje jeho význam (**u-lov-it, les-ík**).
- Koncovka – část ohebného slova, kterou tvoříme různé tvary téhož slova (**pán, pán-a, pán-ovi, pros-ím, pros-íš, pros-íte**).

b) SKLÁDÁNÍ

- dva kořeny nebo dvě celá slova
- vznik složenin (slova složená): př. samoobsluha, černožlutý, Vyšehrad, prvohory, ohnivzdorný, velkoměsto, červenomodrobílý, horolezec

a) nevlastní složeniny (= spřežky) – lze je rozdělit př. zeměkoule

b) vlastní složeniny – nelze je rozdělit, spojovací prvek –o-, -i-, -e-, -ě- př. maloměsto, vodotěsný

c) ZKRACOVÁNÍ

- Zkratky – z prvních písmen několikaslovného názvu, nesklouňují se – (př. SZ, ZUŠ, JAMU, MŠMT, SPZ)
- Zkratková slova – vznikají ze skupin hlásek jednotlivých slov, sklouňují se – př. karma, Řempe, Čedok

2) Přejímání slov z jiných jazyků

(z angl., ital., franc., ...)

- hit, CD, sci-fi, software

Jmenujte další: leasing, klimatizace, dealer, manažer, laser
pizza, spaghetti
impresionismus apod.

Do spisovného jazyka se přejímají i slova z nářečí, z pracovního jazyka nebo se ožívují slova stará !!!!!

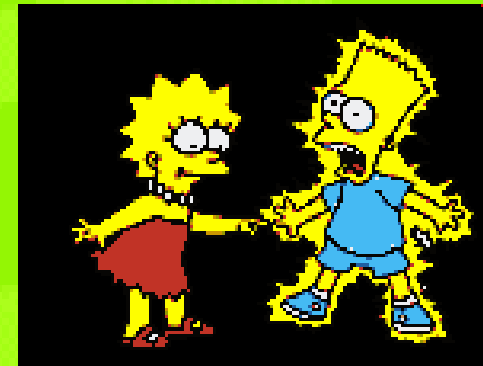
Rozlišuj: veselka, tělocvikář, samopal

3) Spojování slov do sousloví

- **sousloví** = pevné spojení pojmenovávající jednu věc

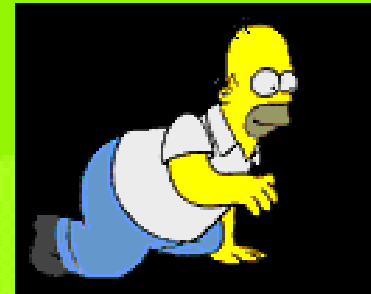
př. lehká atletika, bytové jádro, základní umělecká škola, panelový dům

4) Přenesení významu:

- metaforicky – slovo má více významů, podobnost tvaru (např. oko = zrakový orgán; na punčoše, v polévce, pytlácké oko apod.)
- metonymicky – věcná spojitost mezi věcmi (např. vypil sklenici, poslouchal Smetanu, četl Jirásků apod.)

pozn. Pro pojmenování nové věci se využívají i stará slova v novém významu
př. myš

Rozlište způsob, jakým byla slova
utvořena:

Výrobek, nádraží, prázdniny, CD,
nosorožec, překreslit, strojuvůdce, Ivánek,
sousedka, sousedčin, Posázaví, TV,
nejasný, sci-fi, překrásný, slaboch,
bůhvíkdó, lékařka, ZUŠ, pakůň,
lichokopytník, pohlavek

Jiří Žáček – Jak to je

Slaneček má ženu slánku,
had má ženu hadici,
major zase majoránku
a krab – ten má krabici.

